

- Stankyn, 1987* – Stankyn M. Y. *Psykholoho-pedahohycheskye osnovy fizycheskoho vospytanyia: posobyе dlia uchytelia.* – M. : Prosveshchenye, 1987. – 222 s.
- Stolitenko, 2001* – Stolitenko Ie.V. *Metodyka vykhovannia v uchniv 5-7 klasiv pozytyvnoho stavlennia do fizychnoi kultury // Teoriia i praktyka fizychnoho vykhovannia.* – 2001. – №1-2. – S. 12-19.

Надійшла до друку 30.07.2014.

УДК 37.091.2:613.955

Юрій Підборський, Алла Сембрат

УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗМІСТУ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ СТУДЕНТІВ

У статті аналізується проблема ефективності змісту педагогічного процесу до здійснення здоров'язбереження студентів. Зміст педагогічної освіти розглядається як сукупність певних знань студентів (оволодіння частиною соціального досвіду людства) та діяльності, спрямованої на реалізацію цих знань, а також спрямованість на особистість (перетворення соціального досвіду в досвід діяльності особистості). У дослідженнях із проблем професійної освіти підставою для розробки змісту є професійна готовність студентів. Аналізуючи різні напрями вивчення готовності, у якості підстав змісту освіти виділяємо: компоненти професійної діяльності, професійні функції, професіограми.

Підставою для відбору змісту освіти щодо готовності студентів до здійснення здоров'язбереження є готовність студентів до цієї діяльності, яка у свою чергу представлена сукупністю теоретичного, мотиваційного та практичного компонентів. При побудові моделі змісту освіти, урахувавши те, що підставою відбору змісту освіти в аспекті здоров'язбереження є фактична і проєктована готовність до здоров'язбереження, нами враховується розподіл змісту освіти на інваріантний і варіативний компоненти.

Ключові слова: педагогічний процес, здоров'язбереження студентів.

В статье анализируется проблема эффективности содержания педагогического процесса к осуществлению здоровьесбережения студентов. Содержание педагогического образования рассматривается как совокупность определенных знаний студентов (овладение частью социального опыта человечества) и деятельности, направленной на реализацию этих знаний, а также направленность на личность (преобразования социального опыта в опыт деятельности личности). В исследованиях по проблемам профессионального образования основанием для разработки содержания является профессиональная готовность студентов. Анализируя различные направления изучения готовности, в качестве оснований содержания образования выделяем: компоненты профессиональной деятельности, профессиональные функции, профессиограммы.

Основанием для отбора содержания образования относительно готовности студентов к осуществлению здоровьесбережения выступает готовность студентов к этой деятельности, которая в свою очередь представлена совокупностью теоретического, мотивационного и практического компонентов. При построении модели содержания образования, учитывая то, что основанием отбора содержания образования в аспекте здоровьесбережения является фактическая и проектируемая готовность к здоровьесбережению, нами учитывается распределение содержания образования на инвариантный и вариативный компоненты.

Ключевые слова: педагогический процесс, здоровьесбережение студентов.

The article analyzes the problem of the effectiveness of content of pedagogical process for implementation of students' health preservation. The content of pedagogical education is viewed as a specific set of students' knowledge (mastery of the part of social experience of the mankind) and activities, aimed at the implementation of this knowledge, as well as the focus on the person (the transformation of social experience in the experience of the individual). In studies concerning the problem of professional education the grounds for the development of content make the professional preparedness of students. Analyzing the different directions in the study of readiness, as bases of educational content we define: the components of professional activity, professional functions, profессиograms.

The basis for selection of educational content as to the student's readiness for implementation of health preservation makes the readiness of students for this activity, which in its turn is represented by a set of theoretical, practical, and motivational components. When constructing a model of educational content, taking into account the fact that the grounds for the selection of educational content in the aspect of health preservation make actual and projected readiness for health preservation, we take into account the distribution of educational content on the invariant and variable components.

Key words: pedagogical process, health preservation of students.

Постановка проблеми. Поступове усвідомлення на державному рівні значущості профілактики, збереження, підтримки та відновлення здоров'я нації передбачає розгортання досліджень шляхів підвищення у молодого покоління усвідомлення цінності здоров'я, здорового способу життя. Формування стійких психолого-педагогічних настанов на здоровий спосіб життя сприяє підвищенню особистісної відповідальності за власне здоров'я, що є природним фундаментом професійної самореалізації, стійких сімейних стосунків, життєвого успіху, суб'єктивного задоволення життям.

Однією з умов підготовки студента до здійснення здоров'язбереження у професійній діяльності є зміст освіти. Зміст освіти визначаємо, як педагогічний засіб розвитку готовності щодо забезпечення здоров'язбереження студента. У цей час під змістом освіти необхідно розуміти не обсяг якоїсь певної наукової інформації, а сукупність цілей, самостійної діяльності студентів, а також зміст навчальних дисциплін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасними науковцями, які займаються питанням здоров'язбереження в системі освіти, є: О. Ахвердова, Д. Воронін, Л. Губарева, А. Домашенко, Ю. Драгнєв, С. Кириленко, Г. Кривошеєва, Л. Лубишева, Н. Медведєва, В. Муравйова, Ю. Палічук, Н. Соловйова, Н. Шумакова та інші.

Метою написання статті є характеристика умов ефективності здійснення здоров'язбереження студентів під час педагогічного процесу.

Виклад основного матеріалу. Зміст педагогічної освіти необхідно розглядати як сукупність певних знань студентів (оволодіння частиною соціального досвіду людства) та діяльності, спрямованої на реалізацію цих знань, а також спрямованість на особистість (перетворення соціального досвіду в досвід діяльності особистості). У дослідженнях з проблем професійної освіти підставою для розробки змісту є професійна готовність студентів. Аналізуючи різні напрями вивчення готовності, у якості підстав змісту освіти можна виділити: компоненти професійної діяльності, професійні функції, професіограми. Підставою для відбору змісту освіти щодо готовності студентів до здійснення здоров'язбереження виступає готовність студентів до цієї діяльності, яка у свою чергу представлена сукупністю теоретичного, мотиваційного та практичного компонентів. Відповідно проєктована готовність є верхнім щаблем відбору змісту освіти в аспекті здоров'язбереження, а фактична готовність – нижнім. Вивчення вітчизняної теорії змісту освіти та його значення у підготовці до професійної діяльності дозволяє нам виділити та охарактеризувати умови ефективності змісту освіти на становлення готовності студентів до здійснення здоров'язбереження. Зміст освіти у ВНЗ сприятиме

становленню готовності студентів до здійснення здоров'язбереження, якщо:

1. У якості підстав його відбору виступають фактичний і проєктовані рівні готовності студентів до здійснення здоров'язбереження учнів у теоретичному, мотиваційному і практичному аспектах.

2. Передбачаються як когнітивні, так і креативні аспекти підготовки майбутніх педагогів до здійснення здоров'язбереження учнів [Зайцев, 1997].

Фактична готовність до здоров'язбереження виступає нижнім щаблем відбору змісту освіти в аспекті здоров'язбереження. З метою виявлення фактичного рівня готовності необхідно при вступі до ВНЗ проводити дослідження (тестування, анкетування), у результаті якого визначати теоретичні знання та практичні вміння студентів у сфері здоров'язбереження, їхню мотиваційну спрямованість на здоров'язбереження. Це, у свою чергу, означає, що при відборі соціального досвіду в аспекті здоров'язбереження, висунутого студентам, необхідно враховувати різні рівні готовності студентів до здоров'язбереження, засвоєні ними в школі, а також особистісні риси, схильності і потреби студентів з метою розвитку тих аспектів готовності до здоров'язбереження, які в них недостатньо розвинені, а також з метою формування варіативно-індивідуальної частини змісту освіти. Необхідно виявити, які аспекти готовності до здоров'язбереження (у плані поінформованості, свідомості, дієвості і вмілості особистості) недостатньо розвинені у студентів, і у зв'язку із цим формувати зміст освіти в аспекті здоров'язбереження.

Навчальний матеріал, який подається студентам, повинен відбиратися з урахуванням ступеня розвиненості в конкретного студента узагальнених характеристик (обізнаності, свідомості, дієвості й умінь). Ці характеристики розвиваються частіше всього нерівномірно, у зв'язку із цим необхідно відбирати зміст освіти так, щоб він сприяв розвитку всіх компонентів готовності до здоров'язбереження рівномірно. Так, при недостатній розвиненості умінь, необхідно пропонувати студентам навчальний матеріал, який сприятиме розвитку всіх характеристик, але особливу увагу приділити креативним аспектам змісту освіти в аспекті здоров'язбереження, спрямованим на становлення умінь студентів (практичної готовності до здоров'язбереження). Таким чином, зміст освіти можна варіювати залежно від ступеня розвиненості у студентів окремих компонентів готовності до здоров'язбереження. На наш погляд, доцільно умовно розділити студентів при вступі до ВНЗ на три групи: перша група – студенти, які мають недостатній розвиток теоретичної готовності до здоров'язбереження (у плані поінформованості і свідомості), друга група – студенти, які мають недостатньо розвинену мотиваційну готовність до здоров'язбереження (у плані дієвості), і третя група – студенти, які мають недостатність розвиненості практичної готовності до здоров'язбереження (у плані умінь).

З урахуванням цього, а також з урахуванням індивідуальних особливостей, схильностей і потреб студентів необхідно проводити відбір змісту освіти, спрямованого на становлення готовності студентів до здоров'язбереження і формувати зміст інваріантного і варіативного компонентів. Важливою умовою при відборі змісту освіти в аспекті здоров'язбереження є розподіл співвідношення когнітивного та креативного аспектів, форм реалізації цих систем (лекційні заняття, семінари, практикуми, самостійна робота студентів, позанавчальна діяльність та ін.).

Таким чином, відбір змісту освіти в аспекті здоров'язбереження має будуватися з урахуванням індивідуальних, психологічних, фізіологічних особливостей, особистісних інтересів студентів, здібностей, їхніх схильностей і потреб. Верхнім шаблоном відбору змісту освіти в аспекті здоров'язбереження виступає проєктована готовність студентів до здоров'язбереження. Це означає, що при проєктуванні змісту освіти, спрямованого на становлення готовності студентів до здоров'язбереження, необхідно враховувати вимоги Державного освітнього стандарту середньої професійної освіти педагогів та вимог до рівня готовності студентів ВНЗ до здійснення здоров'язбереження. Вимоги, що висувуються до відбору даного змісту освіти, крім вищезазначених, повинні налічувати перелік професійних якостей, притаманних майбутньому педагогу, що здійснює здоров'язбереження у професійній діяльності.

Наступною важливою вимогою до відбору змісту освіти в аспекті здоров'язбереження є додаткова спеціалізація студентів. Відбір навчального матеріалу повинен будуватися з урахуванням змісту навчальних дисциплін спеціалізації, а також з урахуванням вимог до освіченості особистості в обраному напрямку. Це у свою чергу передбачає виділення у змісті освіти в аспекті здоров'язбереження варіативно-спеціального компонента. Необхідною умовою є розподіл навчального навантаження з урахуванням вимог Державного освітнього стандарту та навчального плану ВНЗ, а також рівень професійно-педагогічної кваліфікації педагога, який здійснює освіту студентів. Важливо враховувати рівень готовності такого працівника до здоров'язбереження в плані компетентності як фахівця, професійної моральності, ініціативності та педагогічної майстерності у сфері здоров'язбереження.

Таким чином, при побудові моделі змісту освіти, ураховуючи те, що підставою для відбору змісту освіти в аспекті здоров'язбереження є фактична і проєктована готовність до здоров'язбереження, необхідно враховувати розподіл змісту освіти на інваріантний і варіативний компоненти.

Інваріантна частина повинна включати в себе загальні для всіх студентів аспекти. У змісті інваріантного компонента основна роль відводиться таким аспектам здоров'язбереження, які сприяють формуванню у студентів потреби в збереженні та зміцненні свого власного здоров'я і здоров'я учнів, формуванню когнітивного і практичного досвіду

особистості, спрямованого на становлення готовності студентів до здоров'язбереження.

Варіативна частина змісту освіти повинна включати в себе:

1. Варіативно-індивідуальну частину, визначальні аспекти для поглибленого вивчення залежно від індивідуальних особливостей, схильностей і потреб студентів (на момент вступу до ВНЗ студенти мають різний фактичний рівень готовності до здоров'язбереження, індивідуальні особливості (фізіологічні та психологічні) та здібності. У зв'язку із цим при побудові моделі змісту освіти в аспекті здоров'язбереження необхідно враховувати те, що студенти мають різні можливості в розвиткові готовності до здоров'язбереження.

2. При відборі змісту освіти в аспекті здоров'язбереження, визначаючи проєктований рівень готовності до здоров'язбереження, варіативно-спеціальна частина повинна включати аспекти, що варіюють залежно від спеціалізації. Варіативно-спеціальний компонент містить диференційовані залежно від спеціалізації студентів аспекти знань зі здоров'язбереження, зумовлені додатковою спеціалізацією студентів (вихователь дошкільного закладу, вчитель корекційного навчання, поглиблене вивчення психології та валеології і т.д.). Це можуть бути знання, пов'язані з питаннями дошкільного виховання, поглиблене вивчення психології, робота зі школярами, що мають відхилення в поведінці.

Системний підхід до відображення змісту освіти в аспекті здоров'язбереження передбачає розгляд його в якості системи, яка має певну структуру, тобто спочатку необхідно виділити компоненти змісту освіти в аспекті здоров'язбереження в їх взаємозв'язку. Це дозволяє нам виявити системні властивості змісту освіти у вищій в аспекті здоров'язбереження, які надалі сприятимуть відбору змісту освіти. Аналізуючи роботи українських і зарубіжних дослідників, переконуємося, що зміст освіти в аспекті здоров'язбереження у ВНЗ має включати в себе два елементи: когнітивний і креативний. Когнітивний аспект змістовного забезпечення здоров'язбереження являє собою частину соціального досвіду людства в галузі здоров'язбереження. Цей аспект повинен бути спрямований на формування когнітивного досвіду студентів у сфері здоров'язбереження, а також на формування позитивної мотивації на здоров'язбереження. Тобто когнітивний аспект змісту освіти щодо здоров'язбереження сприятиме засвоєнню студентами таких елементів освіченості, як обізнаність і свідомість, а також дієвість. Це у свою чергу може здійснюватися як через вивчення окремих аспектів здоров'язбереження в різних навчальних дисциплінах (загальнокультурної, психолого-педагогічної, предметної підготовки), так і в ході вивчення спеціальних дисциплін, спрямованих на становлення готовності студентів до здоров'язбереження. До таких дисциплін можна віднести, перш за все, дисципліни медико-біологічного циклу (анатомія і фізіологія дитячого організму, БЖД).

Когнітивний аспект змісту освіти – це блок наукової інформації про здоров'я, способи його підтримки і зміцнення, БЖД та інше (когнітивний досвід особистості). Вважаємо за можливе виділити в когнітивному аспекті змісту освіти у сфері здоров'язбереження три компоненти. Перший компонент – загальнокультурні знання про здоров'я, БЖД та інші складові (філософія, природознавство, соціологія). В обсяг цих знань входять:

- соціальний досвід, що відноситься до поняття «здоров'я»;
- фактори, що впливають на здоров'я;
- відомості про фізіологічні норми і критерії здоров'я;
- відомості про анатомію і фізіологію організму людини;
- відомості про функціональні стани людини та їх корекцію;
- відомості про способи підтримки фізичного, психічного, морального здоров'я;
- знання принципів забезпечення безпеки життєдіяльності в сучасних умовах;
- екологічні знання, питання екології та безпеки життєдіяльності людини;
- відомості про фактори, що поліпшують чи погіршують здоров'я;
- відомості про історію життя і діяльність людей, що ведуть здоровий спосіб життя;
- відомості про здоров'я, які спонукають студентів до здоров'язбереження;
- санітарно-медичні знання;
- знання нормативно-правових документів у галузі здоров'язбереження.

Другий компонент – професійні знання, пов'язані з питаннями здоров'язбереження учасників освіти (педагогіка, психологія, окремі методики та ін.). В обсяг цих знань входять:

- знання в галузі педагогіки, психології, окремих методик, пов'язані з організацією освітнього процесу, що не завдає шкоди життю і здоров'ю учнів;
- відомості про розмежування функцій між учасниками освіти щодо забезпечення здоров'язбереження;
- відомості про психофізіологічні основи навчання і виховання студентів;
- уявлення про готовність працівника освіти до здоров'язбереження;
- відомості про методи контролю стану здоров'я студентів;
- відомості про нові педагогічні здоров'язберігаючі технології;
- відомості про особливості психологічного та фізіологічного розвитку студентів;
- відомості про організацію і методи психопрофілактичної та психогігієнічної роботи зі студентами;
- відомості про охорону праці та здоров'я студентів;

- відомості про методику проведення занять із питань здоров'язбереження;

- відомості про способи формування позитивної мотивації студентів до здоров'я: основні методи, прийоми і форми організації фізичного виховання студентів;

- відомості про організацію та проведення позакласної та позашкільної оздоровчої роботи;

- психологічна готовність до втрати роботи, зміни професії.

- Третій компонент - знання, необхідні для самоосвіти студентів в аспекті здоров'язбереження. В обсяг цих знань входять:

- відомості про методи роботи з науковою літературою;

- відомості щодо підготовки та написання рефератів, курсових і дипломних робіт;

- відомості про методи і форми контролю стану здоров'я;

- відомості про форми організації дозвілля учнів;

- відомості про основи фізичної підготовки;

- відомості про основи загартовування організму;

- відомості про основи психологічної самопідготовки і психологічні механізми управління станом свого здоров'я;

- відомості про методи дослідження емоцій і здійснення аналізу власних емоцій;

- відомості про організацію та проведення педагогічного дослідження з питань охорони життя та здоров'я учасників освіти [Зайцев, 1997].

Креативний аспект змістовного забезпечення здоров'язбереження передбачає спрямованість на перетворення соціального досвіду у сфері здоров'язбереження в особистісний досвід шляхом реалізації засвоєних знань у сфері здоров'язбереження в процесі самостійної діяльності студентів.

Перетворення соціального досвіду в особистісний досвід вимагає від студента самовизначення. Він (студент) детально відтворює на практиці засвоєні знання у сфері здоров'язбереження, а відбирає найбільш прийнятні, залежно від умов (зовнішніх і внутрішніх), самостійно робить вибір. Цей аспект передбачає також спрямованість на формування досвіду творчої діяльності студентів у сфері здоров'язбереження (дослідницька діяльність, самоосвітня діяльність та ін.). У ході засвоєння креативного аспекту змісту освіти відбувається формування позитивної мотивації на здоров'язбереження, а також якості особистості, необхідні для здійснення здоров'язбереження у професійній діяльності.

Серед таких якостей слід виокремити: відповідальність, переконаність у соціальній значущості роботи по здійсненню здоров'язбереження, здатність до самоорганізації, психологічна готовність до здоров'язберігаючої діяльності, уважність, доброзичливість, активність, гуманність, швидкість у прийнятті рішень, дисциплінованість, наявність

власної позиції, комунікативні здібності у сфері міжособистого спілкування, висока ерудиція.

Висновок. Отже, розвиток цих якостей особистості є результатом реалізації студентами здоров'язберігаючої діяльності. Вирішення проблеми здоров'я студентів потребує пильної уваги всіх зацікавлених у цьому: педагогів, медиків, батьків, представників громадськості. Але особливе місце та відповідальність в оздоровчій діяльності належить освітній системі, яка повинна і має всі можливості для того, щоб зробити навчально-освітній процес здоров'язбережувальним.

ЛІТЕРАТУРА

- Зайцев, 1997* – Зайцев Г. К. Валеологія і сучасні тенденції в освіті / Г. К. Зайцев // Валеологія. – 1997. – № 4. – С. 9-16.
- Найн, 1998* – Найн А. А. Проблема здоров'я учасників освітнього процесу / А. А. Найн, В. В. Серіков / Педагогіка. – 1998. – № 6. – С. 53-57.
- Підкасистий, 1998* – Педагогіка: навчальний посібник для студентів педагогічних вузів і педагогічних коледжів / за ред. Підкасистого П. І. – К. : Вища школа, 1998, - 640 с.

REFERENCES

- Zaitsev, 1997* – Zaitsev H. K. Valeolohiia i suchasni tendentsii v osviti / H. K. Zaitsev // Valeolohiia. – 1997. – № 4. – S. 9-16.
- Nain, 1998* – Nain A. A. Problema zdorov'ia uchasykyv osvithnoho protsesu / A. A. Nain, V. V. Sierikov / Pedahohika. – 1998. – № 6. – S. 53-57.
- Pidkasytyi, 1998* – Pedahohika: navchalnyi posibnyk dlia studentiv pedahohichnykh vuziv i pedahohichnykh koledzhiv / za red. Pidkasytsho P. I. – K. : Vyshcha shkola, 1998. – 640 s.

Надійшла до друку 9.07.2014.

УДК 378.147.111

В'ячеслав Різник

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Стаття присвячена проблемі індивідуалізації навчання майбутніх фахівців економічних спеціальностей. Предметом дослідження є індивідуалізація навчання майбутніх фахівців економічних спеціальностей у процесі професійної підготовки. Метою статті обрано розкриття сутності індивідуалізації навчання та з'ясування ролі індивідуалізації навчання в ефективній підготовці майбутніх фахівців економічних спеціальностей.

У статті використані теоретичні методи дослідження: аналіз та узагальнення педагогічної, психологічної і навчально-методичної літератури, порівняння, систематизація, які дали змогу узагальнити теоретичний матеріал із проблеми дослідження, визначити сутність індивідуалізації навчання майбутніх фахівців економічних спеціальностей та обґрунтувати її роль в ефективній підготовці майбутніх фахівців економічних спеціальностей.

Запропоновані підходи та форми індивідуалізації навчання майбутніх фахівців економічних спеціальностей можуть використовуватися викладачами вищих навчальних закладів з метою підвищення рівня професійної підготовки студентів.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні фахівці економічних спеціальностей, індивідуалізація навчання, форми індивідуалізації навчання, індивідуальна та самостійна робота студента.

Стаття посвячена проблеме индивидуализации обучения будущих специалистов экономических специальностей. Предметом исследования является индивидуализация обучения